

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON KUTUBXONALAR FAOLIYATI ISTIQBOLLARI

Yuldasheva Gulbahor Ibragimovna¹

¹ FarDU, dotsent

Yakubova Shohsanam Isaqjon qizi¹

¹ FarDU, Ijtimoiy ish yo'nalishi talabasi

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 20.01.2025

Revised: 21.01.2025

Accepted: 22.01.2025

KALIT SO'ZLAR:

elektron kutubxona,
raqamli texnologiyalar,
bilim resurslari,
O'zbekiston, kutubxona
xizmatlari,
raqamlashtirish,
axborot
texnologiyalari..

Ushbu maqola O'zbekistonda elektron kutubxonalar faoliyatini, ularning ahamiyati va rivojlanish istiqbollarini o'rganishga bag'ishlangan. Elektron kutubxonalar ta'lim, ilm-fan va madaniyat sohalarida bilim almashinuvi uchun muhim platforma sifatida xizmat qiladi. Maqolada elektron kutubxonalar faoliyatini tashkil etishda duch kelinadigan muammolar va ularga yechimlar, shuningdek, raqamli texnologiyalarni joriy etishning ahamiyati muhokama qilinadi.

KIRISH. Elektron kutubxonalar – zamonaviy axborot texnologiyalari davrida ta'lim va ilmiy izlanishlarning muhim qismi hisoblanadi. Axborotga tezkor va keng ko'lamli kirishni ta'minlovchi ushbu platformalar o'quvchilar, tadqiqotchilar va jamiyatning keng qatlamlari uchun bilim resurslariga yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ayniqsa, O'zbekiston sharoitida elektron kutubxonalar sohasidagi taraqqiyot mamlakatning ta'lim va madaniyat sohalarini global standartlarga moslashtirishda asosiy omil bo'lib xizmat qilmoqda. Elektron kutubxona texnologiyalari, raqamli formatdagi adabiyotlar va onlayn ma'lumotlar bazalari

foydalanuvchilarga vaqt va makondan qat'i nazar ma'lumot olish imkonini beradi. Bu, ayniqsa, hududlarda aholining bilimga bo'lgan ehtiyojini qondirishda katta ahamiyatga ega.

O'zbekistonning elektron kutubxonalari so'nggi yillarda tez sur'atlar bilan rivojlanib bormoqda. Elektron kutubxonalar, an'anaviy kutubxonalar faoliyatini yanada samarali qilish uchun raqamli axborot texnologiyalaridan keng foydalanmoqda. Hozirda mamlakatda turli xil elektron kutubxonalar tashkil etilib, kitoblar, ilmiy maqolalar va boshqa adabiyotlar raqamlashtirilmoqda. Bu o'zbek tilida mavjud ilmiy va adabiy manbalarni elektron formatda saqlash va keng auditoriyaga taqdim etish imkonini beradi. Elektron kutubxonalarning rivojlanishi, nafaqat ilmiy va ta'lim sohalarida, balki mamlakat madaniyati va tarixini saqlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Elektron kutubxonalarning kengayishi, yangi bilim va ma'lumotlarga kirishni osonlashtirib, kutubxonalarga bo'lgan talabni kamaytiradi. O'zbekistonning bir qator universitetlari va ilmiy tadqiqot institutlari o'zining elektron kutubxonalari orqali talabalar, ilmiy xodimlar va keng jamoatchilikka ilmiy adabiyotlarni taqdim etmoqda. Masalan, O'zbekiston Milliy kutubxonasi va O'zbekiston Davlat Jismoniy Tarbiya universitetining elektron kutubxonalari keng auditoriya uchun mavjud. Bundan tashqari, respublikadagi boshqa muassasalar ham o'z ilmiy va texnik manbalarini raqamli formatga o'tkazish bo'yicha ishlarni jadallashtirmoqda.

Ammo, elektron kutubxonalar faoliyatini samarali tashkil qilish uchun bir qator muhim masalalar hal etilishi lozim. Bularga texnologik infratuzilmaning rivojlanishi, kontentni raqamlashtirish va ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash masalalari kiradi. Shuningdek, kutubxonachilarni raqamli texnologiyalar bo'yicha o'qitish va foydalanuvchilarga qulay xizmat ko'rsatishni yo'lga qo'yish ham dolzarbdir.

Elektron kutubxonalar rivojlanishining tarixiy asoslari. O'zbekistonda elektron kutubxonalar rivoji 2000-yillarning boshlaridan boshlangan bo'lib, dastlabki bosqichda raqamlashtirilgan kitoblar va arxiv materiallariga asoslangan edi. Bu jarayon milliy kutubxonalar faoliyatini modernizatsiya qilish va foydalanuvchilarga xizmat ko'rsatishni takomillashtirish maqsadida amalga oshirildi. O'zbekiston Milliy kutubxonasi va boshqa yirik muassasalar raqamli arxivlar yaratishda asosiy rol o'ynadi. Bugungi kunda bu yo'nalishda amalga oshirilayotgan davlat dasturlari kutubxonalar faoliyatining yangi bosqichini boshlab bermoqda.

Elektron kutubxonalar infratuzilmasi va texnologik imkoniyatlar. Elektron kutubxonalar samaradorligi ularning texnologik bazasiga bog'liq. Internet tezligi, serverlar quvvati, raqamlashtirish uskunalari va ma'lumotlar bazalari bu sohaning infratuzilmasini

tashkil qiladi. O'zbekistonda bu borada amalga oshirilayotgan ishlar hali ham rivojlanish bosqichida. Elektron resurslar va texnologiyalardan samarali foydalanish uchun zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish va infratuzilmani takomillashtirish zarur.

Raqamlashtirishning ahamiyati va muammolari. Raqamlashtirish jarayoni bilim manbalarini elektron formatga o'tkazishni o'z ichiga oladi. Bu nafaqat mavjud adabiyotlarni saqlash, balki ulardan keng omma foydalanishini ta'minlash uchun ham muhimdir. Ammo, raqamlashtirish jarayoni qimmat va ko'p vaqt talab qiluvchi jarayon bo'lib, bu sohada malakali mutaxassislarning yetishmasligi ham dolzarb muammo hisoblanadi. Ushbu masalani hal qilish uchun davlat va xususiy sektor hamkorligi kerak.

Foydalanuvchilarga xizmat ko'rsatish va interaktivlik. Elektron kutubxonalar foydalanuvchilarga keng qamrovli xizmatlarni taqdim etishi kerak. Bu onlayn kataloglar, ma'lumotlarni qidirish tizimlari va foydalanuvchilar bilan muloqot uchun platformalarni o'z ichiga oladi. Shuningdek, kutubxonachilar va foydalanuvchilar o'rtasida interaktivlikni oshirishga qaratilgan xizmatlar joriy etilishi lozim. Masalan, virtual yordamchilar va onlayn maslahat xizmatlari foydalanuvchilarning kutubxona bilan bog'lanishini osonlashtiradi.

Elektron kutubxonalar va ta'lim integratsiyasi. Elektron kutubxonalar ta'lim tizimiga integratsiyalashgan holda samarali ishlashi mumkin. Masofaviy ta'limda elektron resurslardan foydalanish talabalar va o'qituvchilar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. O'quv resurslarini raqamli formatda taqdim etish, onlayn kurslar va ma'lumotlar bazalari orqali ta'lim sifatini oshirish mumkin. Shu bilan birga, elektron kutubxonalar ilmiy tadqiqotlar uchun muhim manba hisoblanadi.

Elektron kutubxonalar rivojida xalqaro hamkorlik. Xalqaro hamkorlik elektron kutubxonalar rivojlanishida muhim o'rin tutadi. O'zbekiston dunyo kutubxonalari bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish orqali global bilim resurslariga kirishni ta'minlashi mumkin. Xalqaro grantlar, texnologiyalar almashinuvi va qo'shma loyihalar bu borada katta imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, milliy kutubxonalar o'zining boy madaniy merosini global miqyosda targ'ib qilish imkoniga ega bo'ladi.

XULOSA

O'zbekistonda elektron kutubxonalar faoliyatining istiqbollari yuqori bo'lib, bu sohani rivojlantirish uchun keng ko'lamli chora-tadbirlar zarur. Texnologik infratuzilmani rivojlantirish, raqamlashtirishni kengaytirish va xizmat ko'rsatish sifatini oshirish orqali elektron kutubxonalar ta'lim, ilm-fan va madaniyat sohalarida muhim rol o'ynashi mumkin. Shuningdek, davlat va xususiy sektor hamkorligi, xalqaro tajriba va innovatsiyalarni joriy

etish orqali ushbu yo‘nalishda barqaror taraqqiyotga erishish mumkin. Bu esa O‘zbekistonni axborotlashgan jamiyat sari olib borishda muhim qadamdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. UNESCO. (2021). Digital Libraries: Trends and Challenges. UNESCO Publishing.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va farmonlari. (2020-2023).
3. Smith, A., & Koehler, M. (2012). Digital Libraries and Knowledge Sharing. Oxford University Press.
4. O‘zbekiston Milliy kutubxonasi rasmiy sayti: www.natlib.uz.
5. Warschauer, M. (2003). Technology and Social Inclusion: Rethinking the Digital Divide. MIT Press.
6. G.Yuldasheva. Ta'lim samaradorligini oshirishda elektron darsliklardan foydalanish. Youth, science, education: topical issues, achievements and innovations 2022 Prague, Czech. 2022-yil. 36-38 b
7. G.Yuldasheva., U.Muminbekova. Elektron adabiyotlarning ta'lim jarayonidagi ahamiyati. "International Journal of Scientific Research". VOLUME 5, ISSUE 2. 2024-yil. 294-295b.